Tendencje rozwojowe gospodarki polskiej

- *Wyniki gospodarcze zanotowane w pierwszych miesiącach 2003 r. wskazują, że gospodarka polska nie powróciła jeszcze na ścieżkę szybkiego wzrostu gospodarczego, chociaż proces ten został już zapoczątkowany. Oznacza to, że nie zostały w pełni przezwyciężone negatywne tendencje obserwowane w roku 2001 i w pierwszej połowie roku 2002, których przyczynami były: wyraźnie gorsza od oczekiwań koniunktura w gospodarce światowej, zbyt restrykcyjna polityka pieniężna oraz opóźnienia i zaniechania w przebudowie gospodarki na szczeblu mikroekonomicznym. W obecnych warunkach szczególnie ważny jest ten ostatni czynnik, modernizacja gospodarki jest bowiem podstawowym warunkiem utrzymania w długim okresie wysokiego tempa wzrostu PKB i zwiększenia jej konkurencyjności. Tymczasem obecna struktura gospodarki w dalszym ciągu wykazuje wiele negatywnych cech w porównaniu z krajami wysoko rozwiniętymi. Jest ona przestarzała i nie dostosowana do wyzwań stojących przed Polską w kontekście coraz bliższej obecności Polski w UE.*
- *Wynikiem tych negatywnych tendencji jest przede wszystkim zła koniunktura w budownictwie, spadek nakładów inwestycyjnych oraz zmniejszanie się przeciętnej liczby pracujących w gospodarce narodowej, co w konsekwencji wpływa na zakres ubóstwa.*
- *Nie oznacza to jednak, że w obecnych tendencjach gospodarczych nie można dostrzec elementów, które stwarzają nadzieję na zdecydowane przyspieszenie wzrostu gospodarczego. Bez wątpienia należą do nich niska inflacja (pod warunkiem, że nie przekształci się ona w deflację) oraz bezpieczny poziom deficytu na rachunku obrotów bieżących. Poza tym na uwagę zasługują poprawa koniunktury w przemyśle oraz dobre wyniki eksportu. Czynniki te przyczyniają się do przyspieszania tempa wzrostu PKB.*
- *Wzmocnienie tych pozytywnych tendencji wymaga intensyfikacji reform strukturalnych, jak również podjęcia dalszych zmian, w tym przede wszystkim w obszarze finansów publicznych. W gospodarce rynkowej ich rola sprowadza się do dwóch kluczowych obszarów: zapewnienia funkcjonowania państwa i jego instytucji oraz zagwarantowania stabilnego rozwoju gospodarczego. Bez realizacji postulatów i rozwiązań zawartych w „Programie Naprawy Finansów Rzeczypospolitej" skuteczne wypełnianie tych zadań będzie bardzo trudne.*

1. Wprowadzenie

- Problemy społeczno-gospodarcze Polski z jednej strony, oraz jej historyczna szansa wejścia do Unii Europejskiej, z drugiej strony, wskazują na konieczność silnego przyspieszenia wzrostu gospodarczego w latach 2003-04 oraz powrotu do dynamiki z lat 1994-97 – okresu realizacji „Strategii dla Polski". Utrzymywanie się tempa wzrostu PKB na poziomie podobnym do tego, jaki obserwowaliśmy w latach 2001-02, groziłoby dramatycznymi konsekwencjami gospodarczymi, społecznymi i politycznymi.
- Trwała i wysoka dynamika wzrostu gospodarczego, czyli tzw. zdrowy wzrost gospodarczy, możliwa jest do osiągnięcia tylko przez wzrost nakładów inwestycyjnych i

eksportu. Spadek nakładów inwestycyjnych w latach 2001-02 już spowodował trudną do odrobienia, ze względu na upływ czasu, stratę szansy rozwojowej, przyczyniającą się silnie do obecnej sytuacji społeczno-gospodarczej. Polska nie może sobie pozwolić na powtórzenie tej straty. Konieczny jest w latach najbliższych powrót do wzrostu nakładów inwestycyjnych na poziomie przekraczającym 10% rocznie. Tylko w ten sposób roczne tempo wzrostu eksportu, będącego w ostatnich latach bardzo ważnym czynnikiem wzrostu, będzie mogło pozostać na poziomie 8-9%.

2. Otoczenie zewnętrzne

- Wbrew oczekiwaniom, po stabilizacji sytuacji makroekonomicznej w I połowie 2002 r., w II połowie nie nastąpiła wyraźna poprawa koniunktury w skali globalnej. Ocenia się jednak, że gospodarka światowa w ubiegłym roku rosła nieco szybciej niż w 2001 r., choć przy wyraźniejszym zróżnicowaniu temp wzrostu w poszczególnych regionach. O ile w 2001 r. gwałtowne wyhamowanie dynamiki PKB dotknęło niemal wszystkie obszary – przy czym w trzech największych gospodarkach wystąpiła recesja – o tyle w 2002 r. nastąpiło przyspieszenie wzrostu gospodarczego w USA, Chinach i części krajów Azji, przy dalszym osłabieniu koniunktury gospodarczej w krajach UE, Ameryki Południowej i Japonii.
- Zaobserwowane w 2002 r. wśród krajów OECD nieznaczne przyspieszenie tempa wzrostu PKB może być częściowo przypisane odbudowie zapasów, po znaczącej redukcji tej kategorii w 2001 r. Poprawie wyników makroekonomicznych sprzyjały również wydatki konsumpcyjne. Brak było natomiast wyraźnych sygnałów świadczących o odbudowie popytu inwestycyjnego.
- W I połowie 2002 r. nastąpiło stosunkowo silne ożywienie w światowym handlu, po wyraźnym spadku obrotów w II połowie 2001 r. Korzystna sytuacja w tym obszarze była jeszcze w III kw. 2002 r. – jednak wstępne wyniki IV kwartału wskazują na wyraźne pogorszenie. Główną przyczyną tej tendencji była deprecjacja kursu dolara, powodująca osłabienie popytu importowego w USA, którego nie zrównoważył wzrost popytu na import w strefie euro. Popyt na import obniżył się również w niektórych krajach azjatyckich, których waluty są ściśle związane z dolarem amerykańskim.
- Wszystko wskazuje na to, że oczekiwana szybka i zdecydowana poprawa koniunktury w skali globalnej ulegnie opóźnieniu. Przyspieszenia wzrostu gospodarki światowej można spodziewać się dopiero w 2004 r. Oznacza to, że warunki zewnętrzne dla rozwoju polskiej gospodarki w omawianym okresie, choć lepsze niż w latach 2001-02, nie będą tak sprzyjające, jak można było tego wcześniej oczekiwać.

3. Polityka pieniężna

- W latach 2001-03 polityka gospodarcza rządu nie znalazła wsparcia w prowadzonej niezależnie polityce pieniężnej. Decyzje Rady Polityki Pieniężnej (RPP) polegające na stopniowym i niewielkim co do skali, obniżaniu wysokości podstawowych stóp procentowych NBP nie dostarczyły impulsu do przyspieszenia wzrostu gospodarczego w Polsce.
- Niewielka skala obniżek stóp procentowych NBP nie była uzasadniona ani bieżącą czy oczekiwaną presją inflacyjną, ani występowaniem nierównowagi zewnętrznej. W II połowie 2002 r. kontynuowany był proces wyraźnego obniżania inflacji, natomiast wielkość deficytu w obrotach bieżących bilansu płatniczego pozostawała na

bezpiecznym poziomie ok. 4% w relacji do PKB, głównie z uwagi na bardzo dobre wyniki polskiego eksportu.

Wykres 1. Stopa referencyjna NBP (średnia w miesiącu)

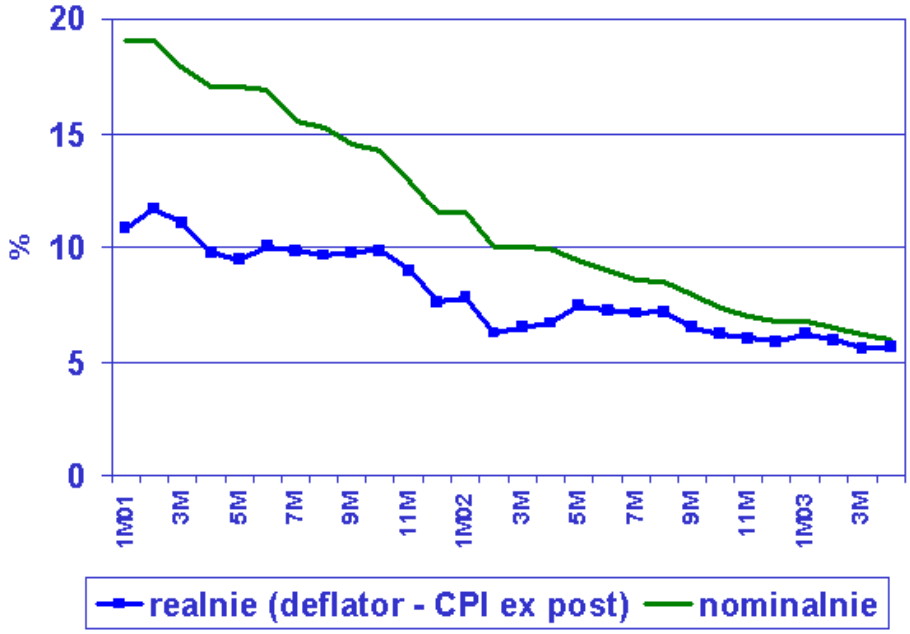

- Chociaż od lipca 2002 r. do kwietnia 2003 r. RPP ośmiokrotnie obniżała podstawowe stopy procentowe NBP, a najważniejsza dla rynku stopa referencyjna została obniżona o 2,75 pkt. proc. do 5,75% w końcu kwietnia 2003 r., to jednak w ujęciu realnym stopa ta spadła zaledwie o ok. 1,5 pkt. proc. do ok. 5,6% w kwietniu br. Poziom realnych krótkoterminowych stóp procentowych banku centralnego w Polsce należy uznać wciąż za nadmiernie wysoki, biorąc pod uwagę tempo wzrostu gospodarczego poniżej poziomu potencjalnego oraz wysokie bezrobocie. Poziom realnych stóp procentowych pozostaje najwyższy w krajach akcesyjnych do Unii Europejskiej z naszego regionu Europy, chociaż takie kraje jak Czechy, Słowacja czy Węgry zaliczane są przez międzynarodowe agencje ratingowe do tej samej grupy ryzyka inwestycyjnego co Polska.
- Dodatkowo, z uwagi na opóźnienia w transmisji impulsów polityki pieniężnej do sfery realnej gospodarki sięgające ok. 3-5 kwartałów, od połowy 2002 r. gospodarka polska ponosi konsekwencje utrzymywania ok. 10-procentowych realnych stóp procentowych banku centralnego w okresie I-III kwartału 2001 r. Poziom ten był nie do zaakceptowania przez przedsiębiorstwa i skłaniał je do ograniczania nakładów inwestycyjnych, a tym samym prowadził do wyhamowania wzrostu realnego PKB oraz osłabienia rozwoju potencjału produkcyjnego gospodarki.

4. Polityka fiskalna

- W ustawie budżetowej na 2002 r. założono wprowadzenie szeregu zmian mających na celu pobudzanie ożywienia gospodarczego. Głównie dotyczyło to:

- kontynuowania rozpoczętych wcześniej programów restrukturyzacyjnych dotyczących górnictwa, przemysłu obronnego, hutnictwa żelaza i stali, przemysłu lekkiego. Ich realizacja miała na celu obniżenie kosztów działania całej gospodarki, zwiększając tym samym jej zdolności rozwojowe i konkurencyjność;

- zmniejszenia sztywności struktury wydatków i przesunięcie części wydatków z finansowania konsumpcji w stronę finansowania zadań stymulujących wzrost gospodarczy.

- Dodatkowo, w trakcie realizacji budżetu, w II połowie 2002 r. wprowadzono szereg zmian mających na celu stworzenie warunków pobudzenie wzrostu gospodarczego i polepszenie sytuacji finansowej przedsiębiorstw. Do kluczowych zmian w tym zakresie należy zaliczyć:

  - wprowadzenie we wrześniu 2002 r. możliwości przyspieszonej amortyzacji środków trwałych w pierwszym roku ich użytkowania, co stanowi silny bodziec stymulujący inwestycje w nowe dobra inwestycyjne;

  - obniżenie w październiku stawki akcyzy na wyroby spirytusowe, które jest silniejszym wyrazem, prowadzonej od 2001 r., polityki zmniejszania realnych obciążeń podatkiem akcyzowym wybranych wyrobów;

  - wprowadzenie instytucji tzw. kredytu podatkowego dla podatników będących małymi przedsiębiorcami i zatrudniających nie mniej niż pięciu pracowników rozpoczynających po raz pierwszy prowadzenie działalności gospodarczej;

  - wprowadzenie możliwości oddłużenia podmiotów gospodarczych w ramach ustawy o restrukturyzacji niektórych należności publicznoprawnych od przedsiębiorców oraz o zmianie ustawy o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy;

  - wprowadzenie premii podatkowej, polegającej na zaliczeniu do kosztów uzyskania przychodu należności nieściągalnych oraz rezerw utworzonych na te należności, które są niespłacone w okresie 6 miesięcy;

  - wprowadzenie nowych przepisów w zakresie tworzenia rezerw bankowych (ustawa o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych);

  - umożliwienie zwolnienia absolwentów z obowiązku opłacania składek na ubezpieczenie emerytalne przez okres jednego roku.

- W ustawie budżetowej na 2002 r. zakładano dochody w wysokości 145.101,6 mln zł. i zostały one zrealizowane w 98,9% (w odróżnieniu do sytuacji z 2001 r. kiedy realizacja pierwotnego planu dochodów wyniosła 87,2%). Wydatki zrealizowano w 98,9% co oznacza, że deficyt budżetu państwa został wykonany w 98,5% planu.

- Ponadto przy okazji konstruowania budżetu na rok 2003 - budżetu stabilizacji i rozwoju - wprowadzono szereg dalszych zmian, spośród których do najważniejszych należą:

  - obniżenie stawki podatku CIT do 27%;

  - zmiany porządkujące system podatkowy oraz ułatwiające rozpoczynanie i prowadzenie własnej działalności gospodarczej (m.in. podwyższenie limitu przychodu i rozszerzenie zakresu przedmiotowego uprawniającego do opodatkowania w formie ryczałtu, ułatwienia przy zatrudnianiu absolwentów etc.).

- W pierwszych miesiącach 2003 r. mamy również do czynienia z korzystną sytuacją budżetową. Po 4 miesiącach można stwierdzić, że zaawansowanie wykonania planu

dochodów jest bardzo zbliżone do ubiegłorocznego. Dochody budżetu państwa po pierwszym kwartale 2003 r. są wyższe od tych uzyskanych w analogicznym okresie roku ubiegłego o 6,6%.

5. Handel zagraniczny

- Pomimo słabej koniunktury w gospodarce światowej, w szczególności u naszych głównych partnerów handlowych z UE, oraz silnej aprecjacji realnego kursu walutowego obserwowanej w okresie IV kw. 1999 – II kw. 2002, rok 2002 był dobry dla polskiego handlu zagranicznego. Według danych NBP wpływy z eksportu wyniosły 32,9 mld USD i były o 8,8% większe w porównaniu z 2001 r. (przed rokiem wzrost tej kategorii wyniósł 7,1%). Jednocześnie w omawianym okresie wartość importu osiągnęła poziom bliski 43,3 mld USD i była o 3,2% większa w porównaniu z 2001 r. (przed rokiem tylko 1,3%). Wyższa dynamika eksportu niż importu wpłynęła na pewną poprawę salda obrotów towarowych, jego deficyt zmniejszył się o 1,3 mld USD w porównaniu z 2001 r. W konsekwencji wyraźnie zmniejszył się deficyt na rachunku obrotów bieżących, z 7.166 mln USD w 2001 r. do 6.700 mln USD w 2002 r. W relacji do PKB deficyt obrotów bieżących w 2002 r. osiągnął poziom 3,6% wobec 3,9% w 2001 r.

Wykres 2. Eksport i import w ujęciu płatniczym

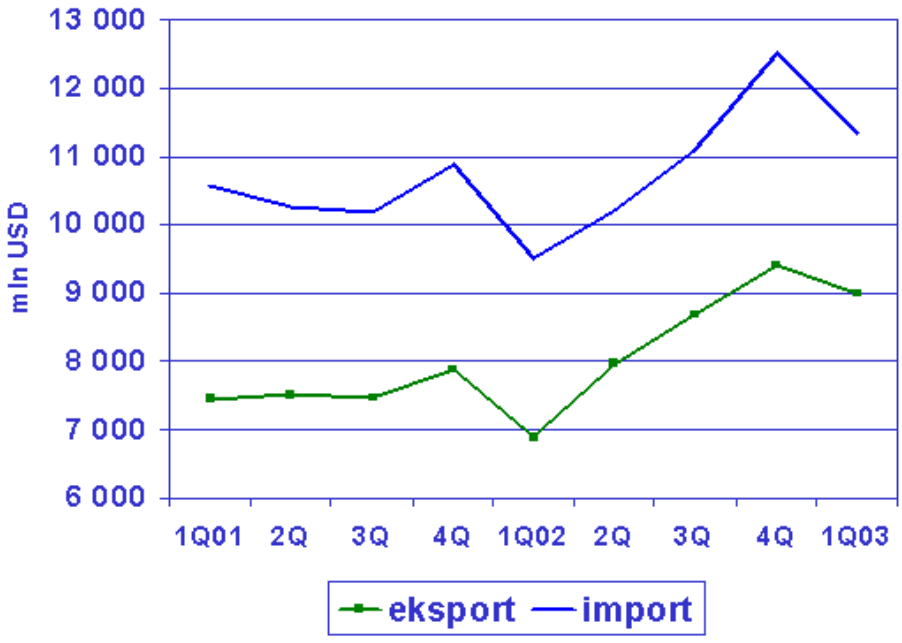

- Poprawa sytuacji w polskim handlu zagranicznym została zapoczątkowana w drugiej połowie 2002 r. W lipcu 2002 r. eksport w ujęciu płatniczym (dane NBP) po raz pierwszy przekroczył barierę 3 mld USD. Rekordowo wysokie były również wpływy z eksportu w IV kw. 2002 r., kiedy to eksport w poszczególnych miesiącach tego okresu przekraczał 3 mld USD. Jednocześnie w drugiej połowie 2002 r. systematycznie rósł poziom wypłat za import osiągając w grudniu 4.249 mln USD. W III kw. 2002 r. eksport w ujęciu płatniczym był o 16,3% wyższy, a import o 8,6% wyższy w porównaniu do analogicznego okresu 2001 r. Tempa wzrostu w IV kw. wyniosły odpowiednio 19,6% (rok do roku) dla eksportu i 14,8% (r/r) dla importu. Dwunastomiesięczny wskaźnik deficytu obrotów bieżących do PKB wyniósł na koniec III jak i IV kw. 2002 r. 3,6%.

- Początek 2003 r. to nadal bardzo dobre wyniki eksportu pomimo negatywnych sygnałów o sytuacji gospodarczej u naszych głównych partnerów handlowych ze szczególnym uwzględnieniem Niemiec. W pierwszych dwóch miesiącach 2003 r. eksport rósł w tempie odpowiednio 27,9% i 33,2% (r/r). Import w styczniu 2003 r. był o 21,0% wyższy niż w analogicznym miesiącu roku poprzedniego, a tempo wzrostu importu w lutym wyniosło 17,5% (r/r). Dwunastomiesięczny wskaźnik deficytu obrotów bieżących do PKB wyniósł w lutym 2003 r. zaledwie 3,3% wobec 4,0% w lutym 2002 r.
- Oczekujemy, iż w I kw. 2003 r. wpływy z eksportu w ujęciu płatniczym sięgną 8,9 mld USD i będą o 29,8% wyższe niż w analogicznym okresie roku poprzedniego, natomiast poziom wypłat za import w I kw. 2003 r. szacowany jest na 11,3 mld USD (wzrost o 19,2% w ujęciu r/r).
- Wysoka dynamika eksportu wynika z rosnącej konkurencyjności polskich przedsiębiorstw eksportowych. Słaby popyt zagraniczny zmusza eksporterów do restrukturyzacji przedsiębiorstw, obniżki kosztów i poprawy efektywności. Są to bardzo korzystne zjawiska tworzące przyszły potencjał wzrostowy, co już znajduje odzwierciedlenie w wynikach eksportu. Rosnąca konkurencyjność przedsiębiorstw, które skutecznie funkcjonują na rynkach zagranicznych jest bardzo pozytywnym sygnałem w kontekście przystąpienia Polski do UE.
- Dobre wyniki polskiego handlu zagranicznego zostały zauważone również przez Bank Światowy. W raporcie *Global Economic Prospect 2003* wymienia się Polskę wraz z Chinami, Czechami i Węgrami jako kraje, które mimo dekoniunktury w gospodarce światowej zanotowały imponujący wzrost wolumenu eksportu.

6. PKB i popyt krajowy

- Po latach systematycznego zmniejszania się tempa wzrostu popytu krajowego, a nawet jego spadku w 2001 r., w 2002 r. nastąpiło długo oczekiwane odwrócenie negatywnych tendencji.
- Począwszy od II kw. 2002 r. obserwujemy stopniowe przyspieszanie tempa wzrostu popytu krajowego, które w IV kw. 2002 r. wyniosło 1,2%. Złożyło się na to w głównej mierze wysokie tempo wzrostu indywidualnego popytu konsumpcyjnego, które w IV kw. 2002 r. wyniosło 3,5%. Bieżące wyniki w zakresie handlu detalicznego, jak i innych usług wskazują, że w I kw. 2003 r. korzystna sytuacja w zakresie popytu konsumpcyjnego została utrzymana. Co więcej, można oczekiwać, że wraz z poprawą sytuacji na rynku pracy, wzrostem zamożności społeczeństwa oraz większą dostępnością kredytów tempo wzrostu konsumpcji indywidualnej przyspieszy w kolejnych kwartałach.
- Niepokojącym zjawiskiem jest utrzymująca się tendencja spadkowa w popycie inwestycyjnym (chociaż należy zaznaczyć, że w kolejnych kwartałach 2002 r. tempo spadku uległo znacznemu zmniejszeniu). Uwzględniając stopniową poprawę wyników finansowych przedsiębiorstw, postępujące (choć zbyt wolno) rozluźnienie polityki pieniężnej oraz przystąpienie do UE należy oczekiwać odwrócenia tendencji spadkowej począwszy od II kw. 2003 r.

- Do zwiększania się z roku na rok wkładu akumulacji we wzrost PKB przyczyni się rosnące realne tempo wzrostu nakładów brutto na środki trwałe. Należy przy tym podkreślić, że będzie to po części zależne od kształtowania się warunków monetarnych.
- Uwzględniając powyższe czynniki prognozuje się, że w 2003 r. tendencja wzrostowa popytu krajowego będzie kontynuowana. Zakładana większa dostępność kredytów, zwłaszcza inwestycyjnych, spowoduje, że realne tempo wzrostu popytu krajowego w 2003 r. wyniesie 2,7%.

Wykres 3. Tempo wzrostu PKB

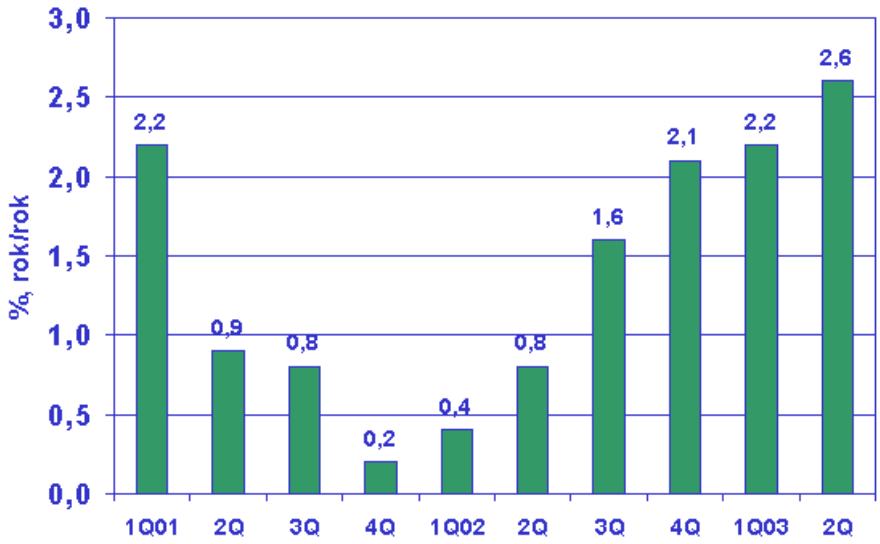

- Mimo niestabilnej sytuacji ekonomicznej u naszych głównych partnerów handlowych w II półroczu 2002 r. zanotowano pozytywny wkład eksportu netto we wzrost PKB; wyniósł on 0,5 pkt. proc. w III kw. i 0,9 pkt. proc. w IV kw. 2002 r. Wyniki w zakresie bilansu płatniczego w I kw. 2003 r. wskazują, że sytuacja ta może zostać utrzymana w całym 2003 r.
- Na tym tle przewidywać można, że w 2003 r. nastąpi dalsze przyspieszenie tempa wzrostu PKB do co najmniej 3% w stosunku do 2002 r. Ewentualne przekroczenie prognozowanego poziomu 3% będzie funkcją wzmocnienia pozytywnych tendencji w gospodarce polskiej. Obecna prognoza tempa wzrostu PKB jest niższa od wcześniej zakładanej. Wiąże się to z korektą prognozy tempa wzrostu nakładów inwestycyjnych z uwagi na gorsze od oczekiwanych wyniki produkcji budowlano-montażowej w I kw. 2003 r. Niekorzystne tendencje w tym zakresie są m.in. pochodną zbyt pasywnej polityki pieniężnej oraz słabszej koniunktury w gospodarce światowej.

7. Produkcja przemysłowa i budowlano-montażowa

- W 2002 r. produkcja sprzedana przemysłu wzrosła o 1,4% (dla podmiotów zatrudniających powyżej 9 osób o 1,5%). Udział sektora prywatnego w produkcji sprzedanej ogółem wzrósł w 2002 r. o 1,4 pkt. proc. do 77,6%. Kształtowanie się dynamik produkcji przemysłowej na przestrzeni 2002 r. świadczy o stopniowym zwiększaniu się aktywności gospodarczej w sektorze przemysłowym. Po spadku produkcji w I i II kw. odpowiednio o 1,6% oraz 0,4% w ujęciu rocznym, w kolejnych kwartałach 2002 r. odnotowano wzrost produkcji o 3,3% w III kw. i 4,6% w IV kw. Za

zdecydowanie korzystniejszy okres dla przedsiębiorstw branż przemysłowych należy więc uznać drugie półrocze 2002 r., kiedy to ostatecznie produkcja przemysłowa wzrosła o 3,8%, podczas gdy pierwsza połowa roku zakończyła się jej spadkiem o 1,1%.

- W samym przetwórstwie przemysłowym produkcja w 2002 r. wzrosła o 2,1%. Z kolei produkcja w sektorze górniczym spadła o 3,4%, co było m.in. związane z trwającymi w branży od wielu lat procesami restrukturyzacyjnymi. Produkcja branży energetycznej była nieznacznie wyższa niż w 2001 r., tempo wzrostu szacowane jest na 0,2%.

- Obserwuje się nadal niekorzystne tendencje w sektorze publicznym, podczas gdy w sektorze prywatnym zauważalne są pozytywne zmiany. Wolumen produkcji przedsiębiorstw przemysłowych pierwszej wspomnianej grupy spadł w 2002 r. o 7,6%, drugiej wzrósł o 4,6%, co dało ostatecznie wzrost na poziomie ogółem o 1,5%. Również wyniki finansowe przedsiębiorstw publicznych wskazują na duże trudności w funkcjonowaniu tych podmiotów. Wskaźnik rentowności netto spadł w 2002 r. do poziomu minus 2,5% z poziomu minus 1,7% z 2001 r. Z kolei w przedsiębiorstwach sektora prywatnego odnotowano wzrost tego wskaźnika z plus 0,3% do plus 0,5%.

  Słabe wyniki sektora publicznego świadczą o potrzebie zwiększenia efektywności i skuteczności realizacji polityki sektorowej. Nie przyczyniają się do tego ciągłe weryfikacje i modyfikacje, jakim poddawane są te programy. Polskie przedsiębiorstwa sektora publicznego nadal osiągają złe wyniki ekonomiczne, a ich kondycja ulega dalszemu pogarszaniu się.

- Do pozytywnych zmian zachodzących w sferze realnej gospodarki należy zaliczyć zwiększenie się udziału działów i grup przemysłu uznawanych za nośniki postępu technicznego w wartości produkcji sprzedanej przedsiębiorstw przemysłowych o liczbie pracujących powyżej 49 osób - z 12,2% w 2001 r. do 12,4% w 2002 r. Natomiast poziom samej produkcji tych działów był wyższy o 2,8% w stosunku do 2001 r. Ponadto w przetwórstwie przemysłowym zwiększyła się sprzedaż w 2002 r. działów zajmujących się wytwarzaniem dóbr konsumpcyjnych o 5% (w 2001 r. odnotowano wzrost o 3%). Sprzedaż działów zajmujących się wytwarzaniem dóbr inwestycyjnych spadła w 2002 r. w porównaniu z 2001 r. o 1%, ale spadek ten był mniejszy niż ten odnotowany w 2001 r., kiedy to sprzedaż tych działów spadła o 7%.

- Oczekuje się, że pozytywne tendencje zapoczątkowane w drugiej połowie 2002 r. będą kontynuowane w bieżącym roku oraz latach kolejnych. Zauważalna jest poprawa - m.in. na skutek procesów restrukturyzacyjnych - sytuacji finansowej przedsiębiorstw przetwórstwa przemysłowego, co sprzyja akumulacji kapitału i tym samym możliwości finansowania inwestycji. Wskaźnik rentowności ze sprzedaży wzrósł z 2,8% w 2001 r. do 4,0% w 2002 r. Dzięki temu w ubiegłym roku w porównaniu do 2001 r. wynik finansowy netto przedsiębiorstw przetwórstwa przemysłowego wzrósł z wartości oznaczającej stratę minus 1640,9 mln zł do wartości dodatniej 1137,6 mln zł. Wskaźnik rentowności netto wyniósł w 2002 r. 0,3%, podczas gdy w 2001 r. był ujemny i wynosił –0,4%. W 2002 r. spadek nakładów inwestycyjnych w przetwórstwie przemysłowym wyniósł 0,9%, podczas gdy w 2001 r. aż 15,4%. Dodatkowym czynnikiem, który będzie sprzyjać aktywności inwestycyjnej, jest oczekiwany napływ kapitału w wyniku realizacji zobowiązań z tytułu inwestycji związanych z realizacją kontraktu na samolot wielozadaniowy dla polskiej armii.

- Obrazem zwiększającej się aktywności w sektorze przemysłowym jest kształtowanie się wolumenu jej produkcji po wyeliminowaniu tzw. efektu kalendarza. W okresie między trzecim kwartałem ubiegłego roku a pierwszym bieżącego roku średnie tempo wzrostu w każdym z okresów wyniosło ok. 1,5%.

- Kolejnym czynnikiem, który może wpłynąć dodatnio na dynamikę produkcji przemysłowej, jest możliwe zwiększenie się podaży ropy naftowej i w konsekwencji obniżenie się jej cen, a tym samym kosztów przedsiębiorstw. Ponadto pozytywny wynik referendum w sprawie akcesji do Unii Europejskiej przyczyni się w następstwie dalszego wzrostu zaufania do Polski do obniżenia kosztu kapitału, a tym samym do zwiększenia się konkurencyjności krajowych podmiotów.
- Oczekuje się, że produkcja sprzedana przemysłu wzrośnie w II kw. 2003 r. w skali roku o 5,4%. W dużej mierze do wzrostu tego przyczyniają się przedsiębiorstwa branż eksportowych, które pomimo wysokiego pozyskiwanego w kraju kosztu kapitału podejmują działania restrukturyzacyjne, zwiększając tym samym swoją konkurencyjność na rynku międzynarodowym.

Wykres 4. Tempo wzrostu produkcji sprzedanej przemysłu

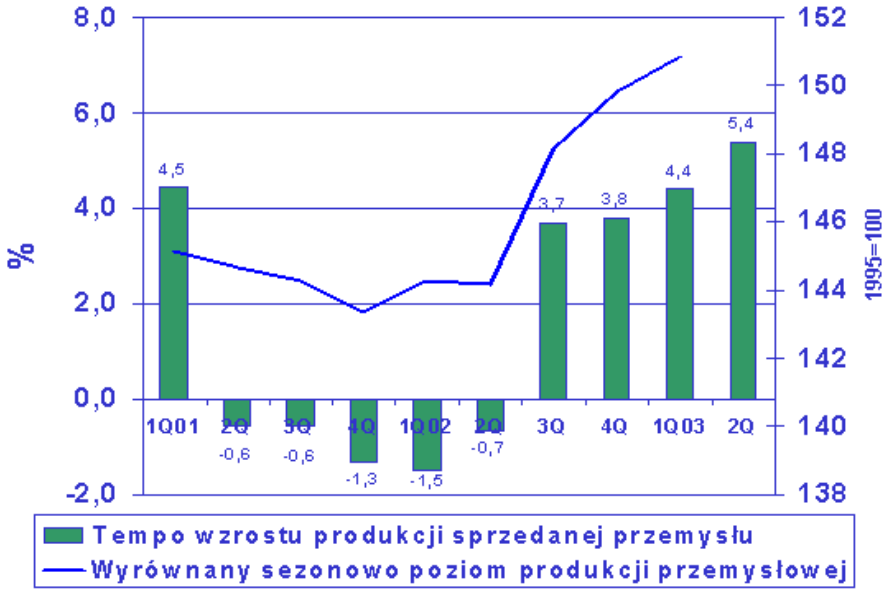

- Obserwowane ożywienie produkcji przedsiębiorstw przemysłowych, które jest generowane przez przedsiębiorstwa sektora prywatnego o orientacji eksportowej, są w dużej mierze oparte o zmiany zachodzące na poziomie mikroekonomicznym. Gospodarka polska na obecnym stadium rozwoju jest gospodarką o dużym stopniu otwartości, a więc jest wystawiona na szeroko rozumianą konkurencję zewnętrzną. Do pozytywnych efektów tych tendencji należy zaliczyć generalnie zwiększający się wśród polskich podmiotów poziom przedsiębiorczości, a w szczególności poprawę jakości zarządzania i marketingu produktów i usług w przedsiębiorstwach.

  Obserwacja wyników badań koniunktury czy badań ankietowych polskich przedsiębiorców również skłania do umiarkowanego optymizmu. Świadomość bliskiego wejścia do struktur Unii Europejskiej i związanych z tym zwiększonych szans na odniesienie sukcesu stwarza pozytywne oczekiwania co do przyszłości. Aby w pełni skorzystać na akcesji, polskie firmy muszą podejmować i podejmują już obecnie trud restrukturyzacji tak, aby przygotować się na zwiększoną konkurencję ze strony podmiotów zagranicznych. Pozytywnym skutkiem makroekonomicznym będzie początkowo zwiększona skłonność do inwestycji, a ostatecznie wysoki wzrost samych inwestycji.

- W I kw. 2003 r. produkcja budowlano-montażowa zrealizowana przez przedsiębiorstwa budowlane o liczbie pracujących powyżej 9 osób, była o 23,1% niższa niż przed rokiem. Spadek ten wynika ze zmniejszenia sprzedaży robót o charakterze inwestycyjnym o 22,9% i o charakterze remontowym o 23,7%. W I kw. 2003 r. nastąpił spadek produkcji: w przedsiębiorstwach wykonujących roboty budowlane wykończeniowe (o 30,6%), w przedsiębiorstwach zajmujących się wznoszeniem obiektów budowlanych; inżynierią lądową i wodną (o 23,6%), w przedsiębiorstwach wykonujących instalacje budowlane (o 22,7%), natomiast w przedsiębiorstwach przygotowujących teren pod budowę nastąpił wzrost.
- W marcu 2003 r. wzrosła liczba mieszkań oddanych do użytku o 49,2%, a w okresie styczeń-marzec o 23,9% w stosunku do analogicznego okresu roku poprzedniego. Bardzo dynamicznie przybywa mieszkań w budownictwie indywidualnym, w marcu o 79,8%, a w okresie styczeń-marzec br. o 67,4%. Również liczba mieszkań budowanych na sprzedaż i wynajem wzrosła znacząco (w okresie styczeń-marzec o 18%). Istotny wzrost w budownictwie indywidualnym świadczy w głównej mierze o aktywności małych przedsiębiorców budowlanych. Tak więc dane dotyczące produkcji budowlano-montażowej mówiące o głębokim spadku zarejestrowanym w marcu, jak i w całym I kwartale (w marcu spadek o 25,3%, w I kw. o 23,1%) w grupie przedsiębiorstw objętych badaniem (w których zatrudnione jest powyżej 9 osób), nie świadczą o równie złej sytuacji wśród przedsiębiorstw małych. Innym powodem, dla którego liczba oddanych do użytku mieszkań w budownictwie indywidualnym wzrosła, mogą być przygotowywane zmiany w *Prawie budowlanym*, przewidujące kary za niezgłoszenie faktu zasiedlenia lokalu mieszkalnego.
- W I kw. 2003 r. najwięcej mieszkań oddano do użytku w budownictwie indywidualnym 17.103 (wzrost o 67,4% w stosunku do analogicznego okresu roku poprzedniego) oraz mieszkań przeznaczonych na wynajem lub sprzedaż 5.700 (wzrost o 18%). W I kw. br. wzrosła również liczba wydanych pozwoleń na budowę o 5,5% (13.235 pozwoleń) w tym w budownictwie indywidualnym o 39,8% (8835 wydanych pozwoleń), w społecznym czynszowym o 169,6% (1.402 wydanych pozwoleń, wobec 520 przed rokiem). Maleje natomiast liczba wydanych pozwoleń na budowę mieszkań w budownictwie spółdzielczym o 38,8% (1.074 wydane pozwolenia) oraz o 53,9% mniej pozwoleń na budowę mieszkań na wynajem lub sprzedaż, co nie jest zjawiskiem korzystnym, gdyż są to formy budownictwa oferujące najszerszy wybór mieszkań, jeśli chodzi o powierzchnię, dostępne w miastach, zwłaszcza dużych, gdzie niedobór mieszkań jest największy.

8. Zatrudnienie

- Druga połowa 2002 r. nie przyniosła poprawy sytuacji na rynku pracy i była kolejnym okresem, w którym odnotowano spadek zatrudnienia (w II połowie 2002 r. przeciętne zatrudnienie w gospodarce narodowej zmniejszyło się o około 0,3 mln osób w stosunku do analogicznego okresu roku poprzedniego). Szacuje się, że w 2002 r. przeciętna liczba zatrudnionych w gospodarce narodowej zmniejszyła się o 3,3%. Przeciętna liczba zatrudnionych w sektorze przedsiębiorstw zmniejszyła się o 4,4 %.
- Jednocześnie jednak rosła, wyrażona jako stosunek produkcji globalnej (produktu krajowego brutto) do przeciętnego zatrudnienia w gospodarce narodowej, wydajność pracy; w 2002 r. była o około 4,8 % wyższa niż w roku poprzednim. Jest to dynamika wzrostu wydajności pracy nieco wyższa niż w 2001 r.

- Spadkowi zatrudnienia w gospodarce narodowej towarzyszył wzrost poziomu bezrobocia. W II połowie 2002 r. liczba osób pozostających bez pracy wzrosła o 126 tys. osób. Na koniec 2002 r. w urzędach pracy zarejestrowanych było 3.217,0 tys. bezrobotnych, co oznacza wzrost o 102 tys. osób (tj. o 3,3%) w stosunku do 2001 r.. Stopa bezrobocia na koniec 2002 r. osiągnęła poziom nie notowany w okresie transformacji – 18,1% (wobec 17,5% na koniec 2001 r.). Utrzymało się znaczne przestrzenne zróżnicowanie bezrobocia - od 13,9% w województwie mazowieckim do 28,8% w województwie warmińsko-mazurskim. Liczba nowych rejestracji bezrobotnych była o 74 tys. osób wyższa niż w 2001 r., a osób skreślonych z ewidencji wyższa o 384 tys. osób, w tym w związku z podjęciem pracy o 178 tys. osób. Poprawie uległa sytuacja w zakresie ofert pracy, głównie dzięki zwiększonej podaży ofert pracy dla absolwentów w ramach realizacji programu „*Pierwsza praca*". W okresie lipiec – grudzień 2002 r. do urzędów pracy zgłoszono 304,1 tys. ofert pracy, tj. o 52,5 tys. ofert pracy więcej niż w pierwszej połowie 2002 r. oraz o 71,6 tys. więcej niż w analogicznym okresie roku poprzedniego. W 2002 r. do urzędów pracy zgłoszono 556,6 tys. ofert pracy - o 89,9 tys. więcej niż w roku poprzednim.

- Wzrost bezrobocia w 2002 r. jest więc wynikiem, z jednej strony, niskiej dynamiki wzrostu gospodarczego w ciągu ostatnich 2 lat (tempo wzrost PKB wyniosło: 1,0% w 2001 r. oraz 1,3% w 2002 r.) i związanego z nią spadku tempa przyrostu miejsc pracy, szczególnie w małych i średnich przedsiębiorstwach, zaś z drugiej strony wchodzeniem na rynek pracy osób urodzonych w okresie wyżu demograficznego lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych. Czynnik demograficzny oraz fakt, że pracodawcy niechętnie przyjmują do pracy osoby nie posiadające doświadczenia powoduje, iż młodzi ludzie są nadal najbardziej zagrożeni bezrobociem; na koniec 2002 r. bezrobotni młodzi ludzie (w wieku do 24 lat) stanowili 27,8% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych. Dodatkowym elementem mającym wpływ na sytuację na polskim rynku pracy są wysokie koszty pracy. Sytuację na rynku pracy utrudnia również mała mobilność przestrzenna i zawodowa bezrobotnych.

- Spadek przeciętnego zatrudnienia w gospodarce narodowej w 2002 r. mógł być wyższy, ale wprowadzenie w życie *ustawy o restrukturyzacji niektórych należności publicznoprawnych od przedsiębiorców* oraz o zmianie *ustawy o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy*, a także *ustawy o pomocy publicznej dla przedsiębiorców o szczególnym znaczeniu dla rynku pracy* pozwoliło temu zapobiec. Wnioski o restrukturyzację należności podatkowych w ramach ww. ustaw złożyło ponad 60 tys. firm, które wraz z kooperantami zatrudniały około 400 tys. pracowników (2,75% liczby pracujących w gospodarce narodowej). Były to w ogromnej większości (98%) firmy małe. Umorzenie zaległych zobowiązań pozwoliło przedsiębiorstwom odzyskać płynność finansową, utrzymać na konkurencyjnym poziomie produkcję i świadczone usługi, a tym samym utrzymać miejsca pracy. Szacuje się, że w wyniku procesu restrukturyzacji należności podatkowych zostało zachowane ok. 210 tys. miejsc pracy.
  Zaproponowane w ramach *ustawy o restrukturyzacji niektórych należności publicznoprawnych od przedsiębiorców* oraz o zmianie *ustawy o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy* działania mają na celu przywrócenie płynności finansowej, zdolności kredytowej, stworzenie warunków dla stabilizacji i rozwoju przedsiębiorstw oraz przywrócenie długookresowej zdolności konkurowania na rynku, a tym samym mają stymulować wzrost zatrudnienia. Wzrostowi zatrudnienia sprzyjać mają także propozycje zawarte w *ustawie o pomocy publicznej dla przedsiębiorców o szczególnym znaczeniu dla rynku pracy*.

- Kształtowanie się stopy bezrobocia w latach 2001-03 w układzie kwartalnym przedstawiono na wykresie 5.

Wykres 5. Stopa bezrobocia

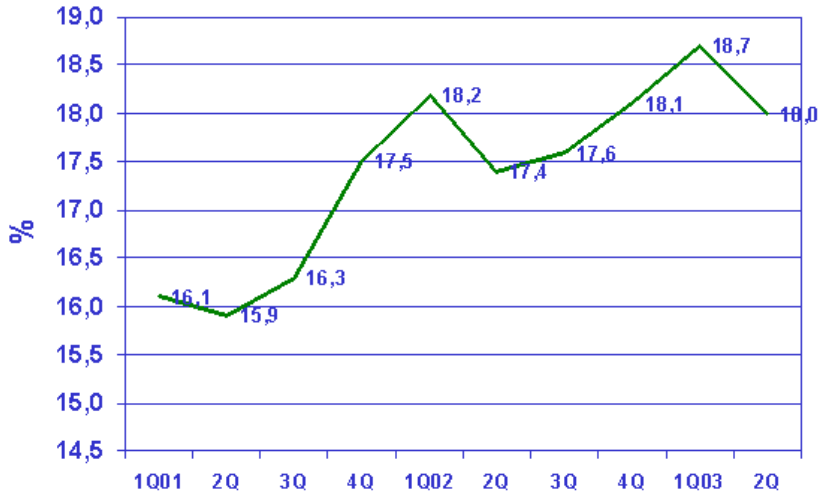

- Na 2003 r. zaplanowano wyższe wydatki z Funduszu Pracy przeznaczone na aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu, co wpłynie pozytywnie na podwyższanie, a nawet zmianę kwalifikacji osób bezrobotnych zgodnie z potrzebami rynku. Szacuje się, że przy uwzględnieniu sezonowości w kształtowaniu się stopy bezrobocia zaowocuje to spadkiem stopy bezrobocia z 18,8% na koniec lutego i 18,7% na koniec marca do około 18% na koniec czerwca 2003 r.
- Rok 2003 to następny z rzędu rok, w którym na rynek pracy wchodzi kolejna grupa osób urodzonych w okresie wyżu demograficznego. Szacuje się, że liczba osób w wieku produkcyjnym, a więc w wieku 18-59/64 lat, może w 2003 r. wzrosnąć nawet o około 250 tys. osób. Wynikający z prognozy makroekonomicznej wzrost popytu na pracę w 2003 r. pozwoli na częściowe wchłonięcie tej nadwyżki. Szacuje się, że liczba bezrobotnych na koniec 2003 r. może wynieść około 3,2 mln osób.
- Perspektywa rozwoju sytuacji na rynku pracy w 2003 r. determinowana będzie przez wielkość i dynamikę inwestycji, czynniki demograficzne i koniunkturalne, a także przez kontynuację procesów restrukturyzacyjnych i prywatyzacyjnych. Wzrost popytu na pracę będą dodatnio stymulować proponowane mechanizmy prozatrudnieniowe. Szansą na podjęcie pracy będzie także założenie własnej firmy (samozatrudnienie). Razem z innymi działaniami przewidywanymi w rządowej polityce zatrudnieniowej (dostosowywanie kierunków kształcenia do potrzeb rynku pracy, poradnictwo zawodowe i pośrednictwo pracy oraz wolontariat jako szansa na zdobycie pierwszego doświadczenia zawodowego i sprawdzenia umiejętności zawodowych) pozwolą one znaleźć odzwierciedlenie w stopniowej poprawie sytuacji na rynku pracy. Dzięki przyspieszaniu tempa wzrostu gospodarczego i narastającej dynamice produkcji oraz inwestycji, a także niskiej inflacji w 2003 r. realnie wzrosną płace w gospodarce narodowej. Szacuje się, że tempo ich wzrostu w 2003 r. wyniesie około 2%.

9. Przebieg procesów inflacyjnych

Wykres 6. Inflacja (rok/rok) i inflacja bazowa[1]

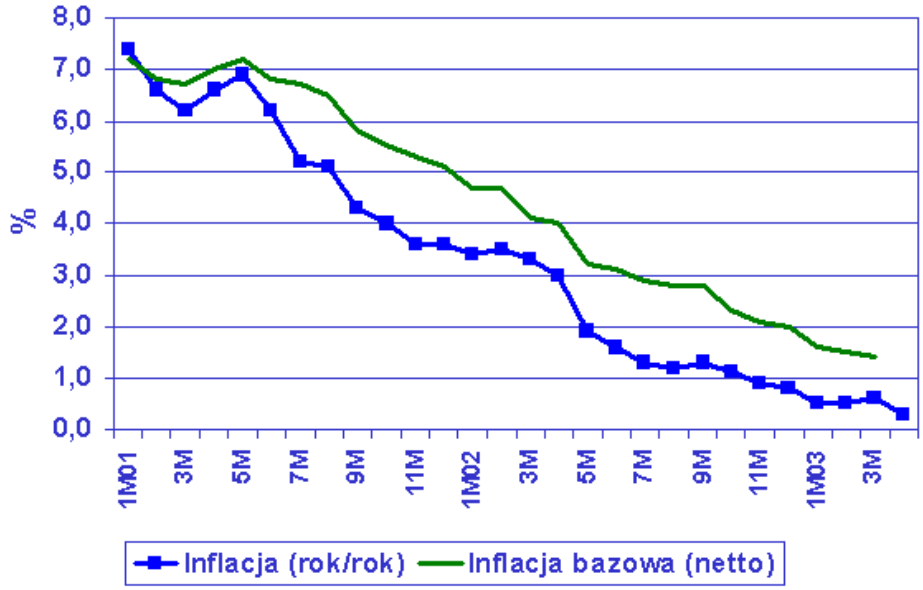

- Od 2001 r. dynamika inflacji wykazywała silną tendencję spadkową. Średnioroczne tempo wzrostu cen towarów i usług konsumpcyjnych obniżyło się do 5,5% w 2001 r. i do 1,9% w 2002 r., kształtując się poniżej prognoz większości ekonomistów, w tym także poniżej celu inflacyjnego Rady Polityki Pieniężnej.
- Do głównych czynników oddziałujących antyinflacyjnie w ostatnim okresie należały:
  - niska dynamika popytu krajowego,
  - wysoka stopa bezrobocia,
  - przewaga podaży nad popytem na rynku produktów rolnych,
  - wciąż wysoki poziom realnych stóp procentowych,
  - systematyczny spadek oczekiwań inflacyjnych w gospodarce.
- W pierwszej połowie 2003 r. presja inflacyjna jest nadal bardzo niska – w styczniu i w lutym br. inflacji spadła do bardzo niskiego poziomu 0,5%, następnie nieznacznie wzrosła w marcu do 0,6%. Inflacja w kwietniu obniżyła się do rekordowo niskiego, śladowego poziomu 0,3%.

10. Kształtowanie się kursu złotego

- Po wyjątkowo silnej aprecjacji złotego w 2001 r. (szczególnie w relacji do euro), kiedy to złoty umocnił się realnie w stosunku do koszyka walut ważonego geograficzną strukturą polskiego eksportu w ujęciu rocznym o około 12% dla kursu deflowanego wskaźnikiem cen towarów i usług konsumpcyjnych oraz o około 10% w przypadku kursu deflowanego wskaźnikiem cen produkcji sprzedanej przemysłu, w 2002 r. miała miejsce zmiana trendu w kształtowaniu się kursu złotego.

[1] Inflacja „netto", tj. po wyłączeniu cen żywności i paliw.

Wykres 7. Kształtowanie się średniego kursu złotego

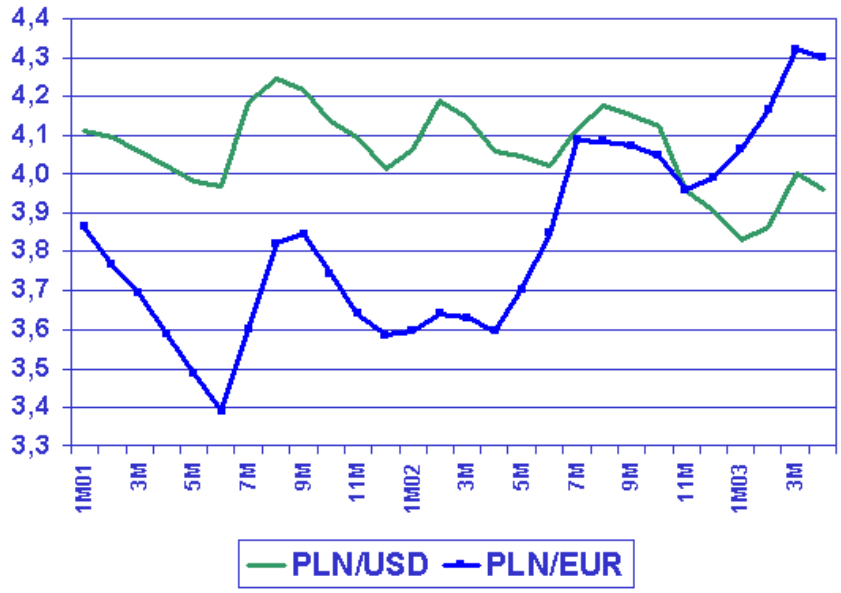

- 2002 rok charakteryzowała deprecjacja złotego zarówno w kategoriach realnych, jak i nominalnych. Największą skalę zmiany kursu złotego odnotowano w relacji do wspólnej waluty europejskiej – w 2002 r. średni kurs PLN/EUR był aż o 5,1% słabszy niż rok wcześniej i była ona związana w dużej mierze z aprecjacją euro na międzynarodowym rynku walutowym, które średnio w 2002 r. umocniło się względem dolara amerykańskiego o 5,5%.
- Trend deprecjacyjny był również kontynuowany w I kw. 2003 r. W pozostałej części roku prognozuje się jednak nieznaczną aprecjację złotego. Oczekiwany powrót do trendu aprecjacyjnego powinien być związany przede wszystkim z akcesją Polski do Unii Europejskiej.

Załącznik 1

Pięciokąt stabilizacji*

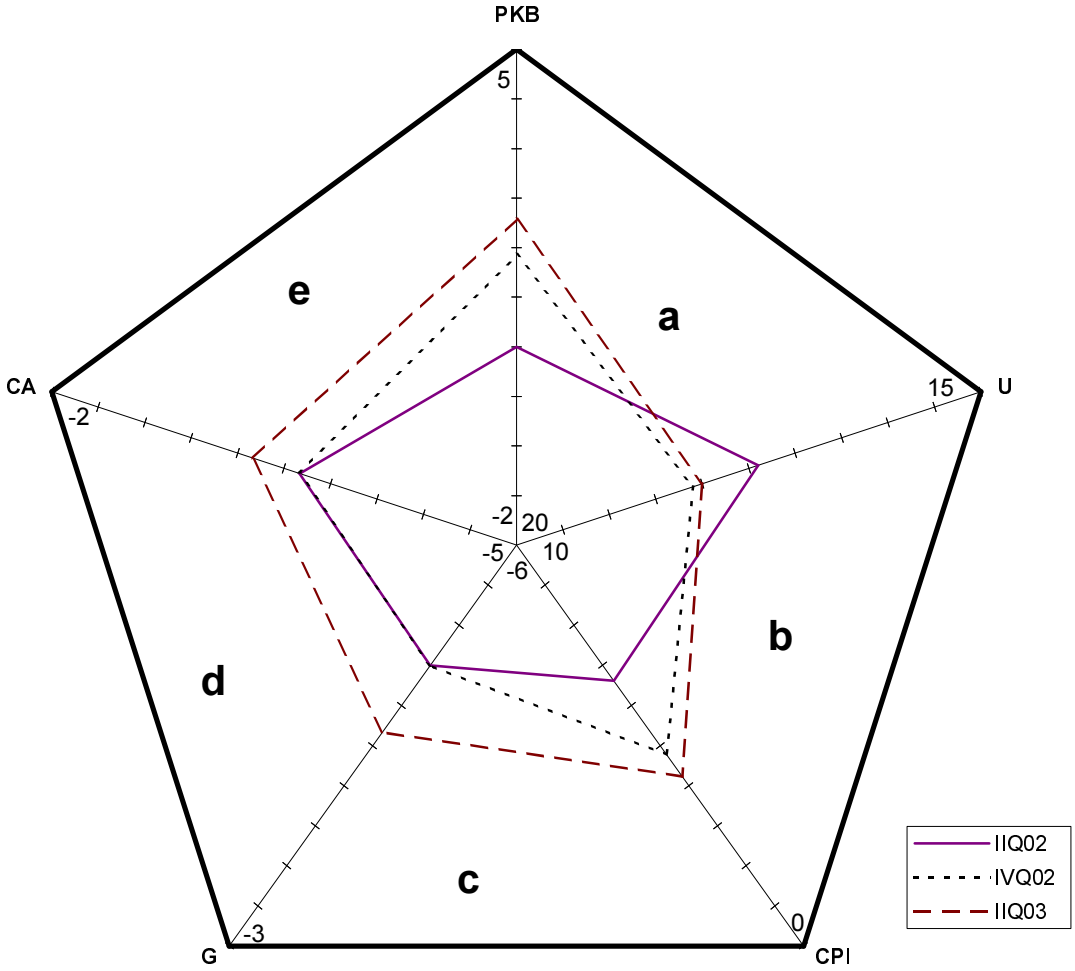

	2002			2003	
	II kw.	III kw.	IV kw.	I kw.	II kw.
PKB	0,8	1,6	2,1	2,2	2,6
CPI**	2,1	1,3	0,9	0,5	0,7
U	17,4	17,6	18,1	18,7	18,0
G	-5,1	-5,2	-5,1	-4,9	-4,6
CA	-3,6	-3,6	-3,6	-3,4	-3,3

** - na wykresie kategoria prezentowana jest w skali logarytmicznej

PKB - tempo wzrostu produktu krajowego brutto
U - stopa bezrobocia
CPI - tempo wzrostu cen towarów i usług konsumpcyjnych
G - relacja deficytu budżetu państwa do PKB
CA - relacja salda rachunku obrotów bieżących bilansu płatniczego do PKB

Pięciokąt stabilizacji pokazuje, że w kolejnych kwartałach pola trójkątów budżetu i inflacji (c), równowagi finansowej (d) oraz sektora zewnętrznego (e) powiększały się. Świadczy to o tym, że w gospodarce polskiej mamy do czynienia z procesem zmniejszania nierównowagi budżetowej i nierównowagi zewnętrznej. Problemem pozostaje wciąż sfera realna, na co wyraźnie wskazuje zmniejszanie się pól trójkątów sfery realnej (a) i stagflacji (b).

*) Pięciokąt stabilizacji makroekonomicznej służy do ukazania różnicy w kształtowaniu się sytuacji gospodarczej na różnych polach: sfera realna, stagflacja, budżet i inflacja, równowaga finansowa oraz sektor zewnętrzny. Różnica może dotyczyć wybranych okresów rozwoju gospodarczego danego kraju (jak w powyższym przypadku) lub porównania sytuacji gospodarczej w różnych krajach w wybranym okresie. Interpretacja informacji zawartej w pięciokącie jest następująca: im większe jest pole danego trójkąta (a, b, c, d lub e) tym lepsza jest sytuacja w danym zakresie, a także im większe jest pole całego pięciokąta, tym korzystniejsza jest ogólna sytuacja gospodarcza. W kolejnych zilustrowanych tu kwartałach sytuacja ta ulega coraz wyraźniejszej poprawie.